

Olympiáda zo slovenského jazyka a literatúry
Dvanásť ročník, školský rok 2019/2020
Krajské kolo
Kategória: C

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Test

Čas na vypracovanie testu: 30 minút

Ukážka č. 1

Súkromná americká spoločnosť Blue Origin miliardára Jeffa Bezosa vykonala v Texase úspešný dvanásť suborbitálny test svojej rakety New Shepard s modulom, v ktorom majú v budúcnosti lietať vesmírni turisti.

Táto konkrétna znovupoužiteľná raketa letela už šiesty raz, jej modul potom sám navyše prekonal pomyselnú hranicu vesmíru.

Misia bez posádky suborbitálnym letom trvala od štartu rakety po pristátie modulu desať minút a 16 sekúnd, napísal server Spaceflight Now.

Štart bol pre nepriazeň počasia preložený z utorka na stredu, avšak aj v stredu bol pre hmlu viackrát posunutý. Napokon New Shepard vzlietol z kozmodromu Blue Origin na západe Texasu o 18:53 SEČ.

Po dvoch minútach a 45 sekundách sa modul od rakety odpojil a samostatne vystúpil do výšky 104,5 kilometra, čím prekročil hranicu kozmického priestoru a na niekoľko minút sa potom táto kapsula podľa agentúry AP ocitla v stave beztlaku.

Pomyselnú hranicu vesmíru stanovila Medzinárodná letecká federácia na 100 kilometrov nad zemským povrchom. Americká vesmírna agentúra NASA aj tamojšie letectvo považujú za rozoznateľnú hranicu medzi atmosférou a vesmírom už výšku 50 míľ (80,5 kilometra).

Raketa New Shepard je navrhnutá tak, aby bola schopná lietať opakovane. Konkrétny stroj, ktorý bol použitý teraz, letel už šiesty raz.

Po vynesení modulu sa raketa zniesla dolu voľným pádom, kým klesanie zabrzдила zapnutím motora, potom vo vztýčenej polohe dosadla na zem – po lete trvajúcim sedem minút a 25 sekúnd.

Chvíľu po nej pristál mäkko vďaka trom veľkým padákom aj modul. V module určenom pre šesťčlennú posádku ani tentokrát neleteli ľudia, podobne ako pri predošlých letoch. Miesto nich boli na palube prístroje pre experimenty NASA.

Blue Origin plánuje podnikáť s turistami suborbitálne lety, pri ktorých sa modul priblíži k hranici vesmíru, prípadne ju prekóna, ale nedosiahne obežnú dráhu okolo Zeme. Ľudia na palube majú pri tejto výprave zažiť približne na päť minút stav beztlaku.

Pôvodne spoločnosť plánovala začať komerčné lety s pasažiermi už tento rok, podľa všetkého sa tak ale stane až na budúci rok.

Zdroj: <https://vat.pravda.sk/vesmir/clanok/>

Úloha č. 1

Ktoré tvrdenie vyplýva z ukážky č. 1?
A. Vedci získajú nové poznatky o prvopočiatku slnečnej sústavy.
B. Modul rakety sa dokáže samostatne pohybovať vo vesmíre.
C. Vedci sa dozvedia viac o vzniku prvých hviezd vo vesmíre.
D. Štart rakety bol pre nepriazeň počasia prekladaný niekoľko dní.

Úloha č. 2

Hlavnou úlohou testu americkej rakety New Shepard je
A. konkurovať a vyrovnávať sa iným veľmociam.
B. zverejniť na internete viacero fotografií z letu.
C. obnoviť bezpečný kontakt s riadiacim centrom.
D. vyniesť do výšky cca 100 km vesmírnu kapsulu.

Úloha č. 3

Ktoré tvrdenie je v súlade s obsahom ukážky č. 1?
A. Let rakety trval dve minúty a 45 sekúnd.
B. Modul zaznamenal bezproblémový pristávací manéver.
C. Modul dosadol na zem po lete trvajúcom sedem minút a 25 sekúnd.
D. Misia trvala od štartu rakety po jej pristátie desať minút a 16 sekúnd.

Úloha č. 4

Ktoré tvrdenie <u>nevyplýva</u> z ukážky č. 1?
Americká spoločnosť Blue Origin plánuje využívať raketu New Shepard s modulom
A. na podnikanie suborbitálnych letov s turistami.
B. na komerčné lety s pasažiermi.
C. na federálne experimenty pre NASA.
D. na opakované lety k hranici vesmíru.

Úloha č. 5

Vyber možnosť, ktorá správne určuje podčiarknuté slová vo vete: Ľudia na palube <u>majú</u> pri tejto výprave <u>zažiť</u> približne na päť minút stav beztlaku.
A. modálne sloveso s neurčitkom plnovýznamového slovesa v budúcom čase.
B. fázové sloveso s neurčitkom plnovýznamového slovesa v budúcom čase.
C. fázové sloveso s neurčitkom plnovýznamového slovesa v prítomnom čase.
D. modálne sloveso s neurčitkom plnovýznamového slovesa v prítomnom čase.

Úloha č. 6

Ktorý vetný člen chýba v nasledujúcej vete?
Chvíľu po nej pristál mäkko vďaka trom veľkým padákom aj modul.
A. príslovkové určenie
B. zhodný prívlastok
C. slovesný prísudok
D. predmet v akuzatívne

Úloha č. 7

Raketa New Shepard je navrhnutá tak, aby bola schopná lietat' opakovane.

Uvedené veta je z hľadiska syntaxe

- A. jednoduchá veta rozvitá.
- B. prirad'ovacie súvetie.
- C. podrad'ovacie súvetie.
- D. zložené súvetie.

Úloha č. 8

Označ možnosť, ktorou by sme mohli nahradiť slovné spojenie *pomyselnú hranicu vesmíru* tak, aby sa nezmenil jeho význam.

- A. legendárnu hranicu vesmíru
- B. zavádzajúcu hranicu vesmíru
- C. skreslenú hranicu vesmíru
- D. zdanlivú hranicu vesmíru

Úloha č. 9

Ktorý slohový postup je použitý v ukážke?

A. výkladový	C. informačný
B. opisný	D. rozprávací

Ukážka č. 2

SLOVENSKE OPÁLOVÉ BANE

Slovenské opálové bane – svetový skvost a národný poklad Slovákov, ktorý stále ukrýva množstvo neprebádaných chodieb, tajomstiev a legendárneho opálu.

Staré banské diela na východe Slovenska pri Prešove v katastrálnom území obce Červenica zažívajú svoje znovuzrodenie. Kompletne zrekonštruované základy a staré banské chodby sú sprístupnené pre verejnosť.

Na svete boli známe už od 16. storočia, vtedy hlavne u klenotníkov a zlatníkov. Teraz si na svoje prídu aj milovníci minerálov, geológie, baníctva, histórie, ale aj rodiny s deťmi, čo majú záujem spoznávať podzemné krásy Slovenska. Banské diela sú najstaršie na svete a jediné na našom kontinente. V podzemí je cca 24 km banských chodieb, 17 horizontov, z ktorých je 5 zaplavených. V bani sa momentálne prevádzkuje aj technické potápanie.

Opálové bane boli zatvorené v roku 1922, kedy bola zastavená aj ťažba drahého opálu – slovenského národného kameňa. V roku 2012 bola ťažba znovu začatá a v lete roku 2015 boli banské diela otvorené pre turistov.

Prehliadková trasa trvá cca 45 – 60 min. Sprístupnených je 1,28 km banských chodieb. V bani je stála teplota 4 – 6 °C .

Opálové bane patria medzi svetový unikát v rámci ich rozlohy, rozsahu ťažby drahého opálu a zaujímavej histórie. Najväčší a najhodnotnejší opál na svete bol nájdený práve v Slovenskej opálovej bani – Harlekýn, ktorý je momentálne uložený v múzeu vo Viedni.

Otváracie hodiny:

Otvorené: pondelok – nedeľa

Vstup: 9.30, 11.00, 12.30, 14.00, 15.30 hod.

Zdroj: <https://www.pokladyslovenska.sk/>

Úloha č. 10

Ktoré tvrdenie je v súlade s obsahom ukážky č. 2?

- A. Ťažba bola znovu začatá a v lete roku 2015.
- B. Banské diela sú najstaršie na svete a jediné na našom kontinente.
- C. V bani je sprístupnených 1,28 km banských chodieb od roku 2012.
- D. Opáľové bane patria medzi slovenský unikát.

Úloha č. 11

Ktoré tvrdenie nie je v súlade s obsahom ukážky č. 2?

- A. Staré banské diela na východe Slovenska zažívajú svoje znovuzrodenie.
- B. V bani sa momentálne prevádzkuje aj športové potápanie.
- C. Najväčší opál na svete bol nájdený práve v Slovenskej opáľovej bani – Harlekýn.
- D. Bane boli známe už od 16. storočia, vtedy hlavne u klenotníkov a zlatníkov.

Úloha č. 12

V ktorej možnosti sa nachádzajú len vzťahové prídavné mená?

- A. zaujímavá história, svetový unikát, drahý opál
- B. domáce poklady, banské chodby, opáľové bane
- C. technické potápanie, prehliadková trasa, najväčší opál
- D. najhodnotnejší opál, národný kameň, banské základy

Úloha č. 13

V ktorej možnosti sa nachádza združené pomenovanie?

- A. slovenský národný kameň
- B. národný poklad Slovákov
- C. Slovenské národné divadlo
- D. podzemné krásy Slovenska

Úloha č. 14

Ktorým slovným spojením nemožno nahradiť slová *svetový unikát*?

A. svetová zvláštnosť	C. svetová ojedinelosť
B. svetová jedinečnosť	D. svetová špecialita

Úloha č. 15

Do ktorého jazykového štýlu možno zaradiť ukážku č. 2?

- A. hovorový
- B. náučný
- C. umelecký
- D. publicistický

Úloha č. 16

Napište skloňovací vzor podstatného mena *múzeum*.

Úloha č. 17

V ktorej možnosti sú správne určené vetné členy v nasledujúcej vete?

Kompletne zrekonštruované základy a staré banské chodby sú sprístupnené pre verejnosť.

- A. Príslovkové určenie spôsobu, podmet, zhodný prívlastok, postupne rozvíjajúci prívlastok, podmet, neslovesný prísudok, predmet v akuzatíve.
- B. Príslovkové určenie spôsobu, zhodný prívlastok, podmet, postupne rozvíjajúci prívlastok, podmet, neslovesný prísudok, predmet v akuzatíve.
- C. Príslovkové určenie spôsobu, postupne rozvíjajúci prívlastok, zhodný prívlastok, podmet, podmet, predmet v akuzatíve, neslovesný prísudok.
- D. Neslovesný prísudok, zhodný prívlastok, podmet, postupne rozvíjajúci prívlastok, príslovkové určenie spôsobu podmet, predmet v akuzatíve.

Úloha č. 18

Slová vyjadrujúce v závere ukážky č. 2 unikátnosť slovenského opálu sú

- A. tretím stupňom prísloviek.
- B. tretím stupňom prídavných mien.
- C. porovnávacím stupňom prísloviek.
- D. druhým stupňom prídavných mien.

Ukážka č. 3

Arturo sa preľaknuto strhol zo spánku. Bol už jasný deň, už dávno mal byť na ceste do Výskumného ústavu fyziky. Zlostne fľochol na budík. Kúpil ho len pred týždňom, ešte je v záruke, a teraz preň zmešká do práce. A práve dnes tak veľmi potreboval prísť včas! Automaticky strčil nohy do papúč, chcel vyskočiť z postele, ale vtom sa zarazil. Mal taký zvláštny pocit, nevedel by ho vysvetliť. Čosi nebolo ako každé ráno. Nevedel by povedať čo. Nedarilo sa mu usporiadať myšlienky, ale toho pocitu sa nemohol zbaviť. Znova pozrel na budík a vyskočil ako struna. Už to má. Najprv si myslel, že budík zastal, ale nie, ide naopak. Sekundová ručička sa pohybovala opačným smerom. Čo za budík to kúpil?

Oblial ho studený pot. Nie, to nie je možné. Nie je možné, že by sa planéta začala krútiť opačným smerom. No akoby mohol vietor v takých veľkých tlakových útvaroch zrazu prúdiť opačne?

Zvon na veži udrel dva razy, aby mu pripomenul, že je pol štvrtej. Prešlo pol druhej hodiny, odkedy vstal. Malo by byť približne pol deviatej ráno, ale slnko vrazilo niečo iné. Stúpalo k zenitu, no smerom od západu na východ. Keby nebolo toľko očividných dôkazov, nešiel by do práce, ale rovno k psychiatrovi.

Začala sa krútiť na opačnú stranu Zem, alebo Slnko? To je predsa nemožné, veď zotrvačnosť by všetko zničila. Všetky javy mali spoločné len to, že prebiehali pospiatky. Biologické procesy sa obrátili. Kde mal byť oheň, bol ľad. Všetko je zrazu opačne, všetko kladné sa stáva záporným. Aj výraz v smere hodinových ručičiek má teraz opačný zmysel. Ako budú teraz vyzeráť diagramy? Vari na tom teraz záleží?

Zdroj: Rosendo Alvarez: Deň, keď čas plynul naopak (upravené)

Úloha č. 19

Ktorá možnosť správne charakterizuje literárny žáner ukážky č. 3?

A. Žáner fantastickej literatúry, ktorý čerpá námety z poznatkov vedy a techniky a buduje predstavy o budúcich vynálezoch, nových svetoch a možných dôsledkoch techniky.   B. Umelecký žáner založený na iracionálnej fantastike s tematickými zdrojmi v mýtoch a stredovekej literatúre.   C. Moderný žáner založený na folklóre a výrazne čerpajúci zo starých mýtov a legiend.   D. Epický literárny útvar založený na dobrodružnosti a logickej dedukcii, ktorý využíva inotaj.

Úloha č. 20

Z ukážky č. 3 vyplýva, že Arturo zaspal,
--

A. pretože kúpil pokazený budík.   B. lebo ho obliat studený pot.   C. lebo zotrvačnosť všetko zničila.   D. pretože čas začal plynúť naopak.

Úloha č. 21

Stručne vysvetli význam vety: <i>Obliat ho studený pot.</i>

Úloha č. 22

Ktoré vyjadrenie by si v texte ukážky č. 3 <u>nenašiel</u> ?
--

A. Veci, ktoré sa diali, nemali takmer nič spoločné.   B. Budík sa správal ako pokazený, pokazený však nebol.   C. Zvuk zvona z veže Arturovi pripomenul, že je pol deviatej.   D. Arturo mal neodbytný a zvláštny pocit, ktorý by nevedel opísať.

Ukážka č. 4

Natiahli na pršteč...

Natiahli na pršteč tenučkú obrúčku, obkrútili pršteč, zaputnali rúčku; zaputnali rúčku, srdce zaviazali, moje potešenie do klietky mi dali. Do klietky mi dali peria trblietanie, očiek ligotanie, piesne štebotanie. Ústa sladké cudzím bozkom spečatili, chodník zakázali, vrátka zatvorili; aby sa už viacej nikdy nezviazalo, čo bolo zviazané, čo sa rado malo: aby ma už viacej nikdy neobjala najkrajšia obrúčka – rúčka tvoja malá.
--

Zdroj: https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1193/Jesensky_Verse/1#ixzz6BDmAHpxU
--

Úloha č. 23

Ktoré tvrdenie najlepšie charakterizuje ukážku č. 4?
--

A. Má základné črty epického rozprávania – príbeh, dej, hrdinu, dá sa prerozprávať jej obsah.   B. Vyjadruje pocity, myšlienky a nálady autora, nemožno prerozprávať jej obsah.   C. Možno v nej rozlíšiť pásмо rozprávača, ktorým je samotný básnik.   D. Ide o baladickú báseň, v ktorej sa prelínajú lyrické aj epické prvky.

Úloha č. 24

Ktorá možnosť vyjadruje postoj lyrického hrdinu z ukážky č. 4?
--

A. Je nešťastný, lebo sa cíti opustený svojou milou.   B. Je smutný, lebo jeho milú zavreli do kletky.   C. Žiali nad tým, že jeho milú vydali za iného.   D. Nerozumie tomu, prečo ho milá opustila.

Úloha č. 25

V texte básne sa nachádzajú expresívne slová. Vypíš ich a pomenuj odborným výrazom.

1. slová:

2. ich odborné pomenovanie:

PRVÁ ČASŤ – PÍSOMNÁ

Tvorba textu

Čas na tvorbu textu: 30 minút

Priprav **pozvánku vo forme reklamy** na návštevu opálových baní.

Vychádzaj z textu:

*SLOVENSKE OPÁLOVÉ BANE**Slovenské opálové bane – svetový skvost a národný poklad Slovákov, ktorý stále ukrýva množstvo neprebádaných chodieb, tajomstiev a legendárneho opálu.**Staré banské diela na východe Slovenska pri Prešove v katastrálnom území obce Červenica zažívajú svoje znovuzrodenie. Kompletne zrekonštruované základy a staré banské chodby sú prístupné pre verejnosť.**Na svete boli známe už od 16. storočia, vtedy hlavne u klenotníkov a zlatníkov. Teraz si na svoje prídu aj milovníci minerálov, geológie, baníctva, histórie, ale aj rodiny s deťmi, čo majú záujem spoznávať podzemné krásy Slovenska. Banské diela sú najstaršie na svete a jediné na našom kontinente. V podzemí je cca 24 km banských chodieb, 17 horizontov, z ktorých je 5 zaplavených. V bani sa momentálne prevádzkuje aj technické potápanie.*

Opálové bane boli zatvorené v roku 1922, kedy bola zastavená aj ťažba drahého opálu – slovenského národného kameňa. V roku 2012 bola ťažba znovu začatá a v lete roku 2015 boli banské diela otvorené pre turistov.

Prehliadková trasa trvá cca 45 – 60 min. Sprístupnených je 1,28 km banských chodieb. V bani je stála teplota 4 – 6 °C.

Opálové bane patria medzi svetový unikát v rámci ich rozlohy, rozsahu ťažby drahého opálu a zaujímavej histórie. Najväčší a najhodnotnejší opál na svete bol nájdený práve v Slovenskej opálovej bani – Harlekýn, ktorý je momentálne uložený v múzeu vo Viedni.

Otváracie hodiny:

Otvorené: pondelok – nedeľa

Vstupy: 9.30, 11.00, 12.30, 14.00, 15.30 hod.

Autor: Mgr. Daniela Petriková

Recenzovali: Mgr. Nadežda Kašiarová, Mgr. Božena Mizerová

Redakčná úprava: Mgr. Alžbeta Palacková

Vydal: IUVENTA – Slovenský inštitút mládeže, Bratislava 2020

SL12 KKCul20

Zdroje:

<https://vat.pravda.sk/vesmir/clanok/535910-bezosova-raketa-vzlietla-aj-pristala-jej-turisticky-modul-zdolal-hranicu-vesmiru/>

<https://www.pokladyslovenska.sk/zaujímavosti/36-priroda/182-slovenske-opalove-bane>

Alvarez; Rosendo: Deň, keď čas plynul naopak(upravené)

https://zlatyfond.sme.sk/dielo/1193/Jesensky_Verse/1#ixzz6BDmAHpxU